



*Mustajalkatyllinaaras on yleisväriykseltään hyvin vaalea. Huomaa yhtenäinen valkea niskavyö sekä heikko lämmin sävy silmäkulmajuovassa ja niskassa. Laji on tylliin verrattuna pitkäjäalkainen, sironokkainen ja isopäinen. Eilat, Israel, 18.3.2018. WILLIAM VELMALA*



*Mustajalkatyllikoiraalla on juhlapuvussa punaruskea niska ja päälaki. Otsassa, korvanpeitinhöyhenissä ja rinnan sivuilla on pitkulaiset mustat täplät. Nuorilla koirilla kuviot voivat olla himmeämmät. Eilat, Israel 28.3.2016. PETTERI HYTÖNEN*

*Lentävällä mustajalkatyllillä erottuu voimakas siipijuova ja valkoiset reunimaiset pyrstösulat. Egypti 15.12.2004. JORMA TENOVUO*

# Mustajalkatylli

– merenrantojen **kevätvieras**

**Hiekanvärinen, hillitty mustajalkatylli on ennen kaikkea länsirannikon merenrantojen vieras. Suomessa sen vierailut painottuvat vahvasti toukokuulle.**

**B**irdLife Suomen rareiteetikomitea pudotti seitsemän lajia tai alalajia tarkastettavien taksonien listaltaan tämän vuoden alusta alkaen. Tässä artikkelisarjassa käsitellään näiden taksonien määrittämistä ja esiintymistä rareiteetikomitean aineiston perusteella. Määrittämistä tarkastellaan nimenomaan harvinaisuusnäkökulmasta Suomessa. Tarkoituksena on samalla evästää alueellisia harvinaisuuskomiteoita havaintojen tarkastuksessa.

Artikkelisarjan aiemmissa osissa käsiteltiin lajeja, joita rareiteetikomitea tarkasti havainnot vuoden 2011 loppuun saakka. Edellinen osa julkaistiin Linnut-lehden numerossa 2/2014.

## Taantumaa Länsi-Euroopassa

Mustajalkatyllin pesimäalue ulottuu Azoreilta ja Kanarian-saarilta Länsi-Afrikan ja Länsi-Euroopan kautta itään aina Japaniin saakka. Laji pesii niin Kazakstanin ja Kiinan aroilla kuin Punaisenmeren ja Intian niemimaan merenrannoilla.

Suomea lähinnä mustajalkatylli pesii Tanskassa (50–60 paria). Länsi-Euroopassa mustajalkatyllin pesimäkanta on yleisesti taantunut, etenkin levinneisyyden pohjoisosissa. Laji pesi vielä 1990-luvulla säännöllisesti Etelä-Ruotsissa, mutta koko 2000-luvulta sieltä tunnetaan enää kourallinen pesintöjiä ja pesintäyhteyksiä. Itä-Euroopassa lajin lähimmät pesimäalueet ovat Ukrainassa (1 600–2 000 paria).



### Länsirannikolla toukokuussa

Suomen ensimmäinen havainto mustajalkatylistä koski naarasta 12.5.1957 Kruunupyyn Bredvikenillä. Lajia havaitaan meillä ennen kaikkea keväällä, ja havainnot painottuvat toukokuulle. Yhtään nuorta, havaintovuonna syntyneitä lintua ei ole määritetty. Tosin ainoa elokuinen havainto koski iälleen määrittämätöntä naaraspukuista lintua.

Mustajalkatyillejä kannattaa etsiä länsirannikon rannoilta ja merenlahdilta. Suomen mustajalkatyilleistä 56 (60 %) on löydetty rannikolta Porin ja Kemin väliltä. Havainnot painottuvat Satakunnan (19 yksilöä), Pohjois-Pohjanmaan (19) ja Keski-Pohjanmaan (15) rannikolle. Etelärannikolta ja saaristosta, Paraisten Jurmon ja Pyhtään väliltä, on löydetty 23 lintua.

Ahvenanmaalla laji on hoksattu kolmesti ja sisämaakunnissa seitsemän kertaa: Tampereella, Lappeenrannassa (2 havaintoa), Alavieskassa, Säkylässä, Pukkilassa ja Lempäälässä. Kuntatilaston kärjessä on Pori 18 mustajalkatyillä. Seuraavina tulevat Siikajoki (8), Hanko (8) ja Kokkola (7). Yksittäisistä lintupaikoista mustajalkatyihin voi varmimmin löytää Porin Yyteristä (12 yksilöä), Siikajoen Tauvosta (8), Paraisten Jurmosta (6) ja Mynämäen Mietoistenlahdelta (5).

### Vaalea ja pitkäjalkainen

Mustajalkatylli on hyvin nähtynä helppo tuntea ja eroaa tyylissä ennen kaikkea vaaleampana. Se on myös hieman pienempi mutta pitkäjalkaisempi. Juhlapuvussa jalat ovat mustat, talvella tummanharmaat ja nuorilla jopa selvästi vihertävät. Nokka on kapea ja kokomusta.

Mustajalkatyllillä ei yleensä ole rintavyötä, vaan pelkät kapeat laikut rinnan sivuilla. Naaraan laikut jatkuvat kuitenkin joskus ruskeanharmaana tai kanelinsävyisenä vyönä rinnan yli, mutta vyö ei koskaan ole musta tai tummanruskea tyllin tapaan. Mustajalkatyllillä on tylliäkin voimakkaampi valkoinen siipijuova ja kokonaan valkoiset pyrstön reunasulat, erotuksena sekä tyllistä että pikkutyllistä.

### Sukupuolimäärittelyn sudenkuopat

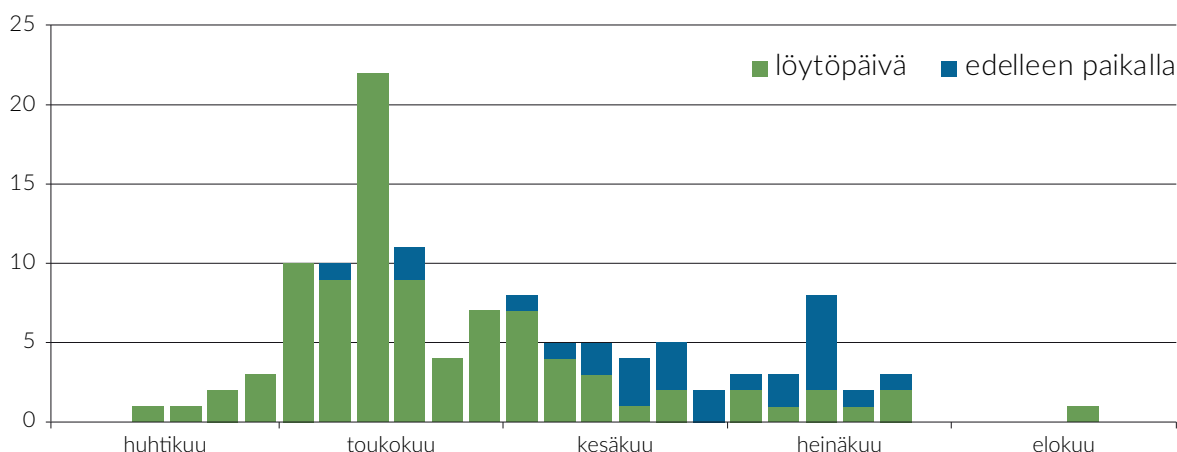
Koiraalla on keväällä tavallisesti räikeät päänkuviot. Naaras on selvästi hillitymmän kuvioitu, koska mustat kuviot puuttuvat päästä ja rinnan sivuilla olevat laikut ovat yleensä vaaleanruskeat. Joillakin nuorilla (2kv) koirilla ei välttämättä ole kovin paljon punaruskeaa päässä ja pään mustat kuviot



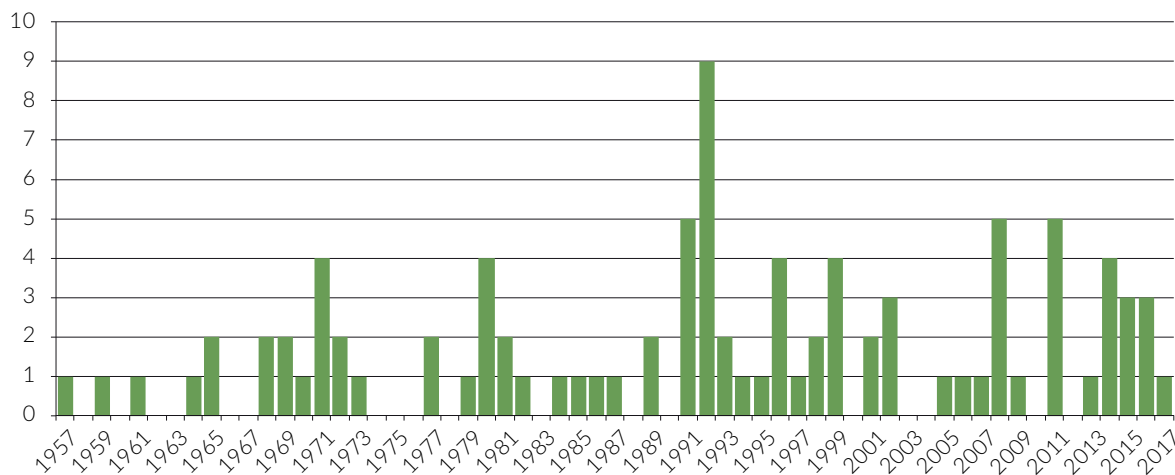
Ylänkötylli – etenkin nuori tai talvipukuinen – voi olla mustajalkatyllin tapaan hyvin hillitysti kuvioitu. Mustajalkatyllin suhteellisen suuri pää ja pitkät jalat saattavat harhauttaa isojen tyllien suuntaan. Ylänkötylli on kuitenkin suurempi, ja sillä on paksu nokka. Mustajalkatyllin valkoinen niskavyö puuttuu, mutta kuluneessa puvussa ylänkötyllin niska voi olla vaalea, kuten kuvan linnulla. Keväällä ylänkötylli saa tavallisesti komean juhlapuvun, joka poikkeaa mustajalkatyllistä selvästi. Thaimaa 19.2.2018. WILLIAM VELMALA

voivat olla heikot, koska niiden seassa on vaihtumattomia talvipuvun vaaleita höyheniä. Joillakin naarailla voi toisaalta olla hieman punaruskeaa niskassa ja silmäkulmajuovan ta-kaosassa. Otsa ja korvanpeitinhöyhenet sekä rinnan sivun laikut voivat olla naarailla myös tummanruskeat tai tuhkanharmaat, siis muuta höyhenpukua hieman tummemmat.

Sukupuolenmäärityksen kanssa on syytä olla varovainen, mikäli kuvaus pään ja kaulan sivun kuvioista ei ole yksityiskoh-tainen, esimerkiksi suuren etäisyyden vuoksi tai muuttolen-nossa nähtyjen yksilöiden tapauksessa. Maastohavainnoista koiraana voi julkaista vain linnut, joilla on runsaasti punarus-keaa päälle ja korvanpeitinhöyhenen, otsan ja kaulan si-vun laikut muodostuvat mustista höyhenistä. Naaraaksi voi määrittää yksilöt, joilla pään ja kaulan laikuissa ei varmuudella ole mustia höyheniä. Sukupuolen määrittämiselle ei välttämät-tä ole perusteita, mikäli esimerkiksi päälle väriä ei ole nähty tai kuvattu, ja tummia laikkuja päässä ja kaulan sivuilla kuvail-laan erittelemättä niiden väritystä.



Varhaisin mustajalkatylli on havaittu 15.4., ja huhtikuun puolella on havaittu kuusi muuta yksilöä. Selvä esiintymispiikki on toukokuun puolivälin alla: 7.–18.5. on havaittu 40 mustajalkatylliä (43 prosenttia kaikista yksilöistä). Kesäkuussa on nähty 15 ja heinäkuussa kahdeksan lintua. Havainto Kokkolasta 15.8.1998 on ainoa elokuinen ja poikkeaa selvästi esiintymiskuvasta.



Suomessa on havaittu 94 mustajalkatylliä viime vuoden loppuun mennessä. Viimeisten 30 vuoden aikana on havaittu keskimäärin kaksi lintua vuodessa, mutta määrät vaihtelevat vuosittain paljon. 2000-luvulla on viisi nollavuotta. Vuosiennätys, yhdeksän lintua, on vuodelta 1992, ja peräti 31 prosenttia (29 yksilöä) kaikista mustajalkatyllistämme nähtiin 1990-luvulla.